

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет

Навчально-науковий медичний інститут

Кафедра громадського здоров'я

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Владислав Сміянов

_____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА**на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

зі спеціальності 229 «Громадське здоров'я», освітньо-професійної програми «Громадське здоров'я»

на тему: «Громадська думка щодо евтаназії в Україні»

Здобувачки групи ГР-901 Лохоні Аліни Сергіївни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____
(підпис)_____
(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача)

Керівниця: к.ф.н., доцентка Ганна Губенко

_____
(підпис)

АНОТАЦІЯ

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи: складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, що містить 27 найменувань. Загальний обсяг бакалаврської роботи становить 26 сторінок, у тому числі 5 рисунків, додатка та списку використаних джерел обсягом 2 сторінки.

Метою роботи є аналіз феномену евтаназії та визначення ставлення громадськості до евтаназії як біоетичної проблеми.

Відповідно до поставленої мети були вирішені такі завдання :

- проаналізувати інформацію щодо поняття евтаназії;
- узагальнити біоетичні та правові аспекти щодо евтаназії;
- дати характеристику правових аспектів легалізації евтаназії в Україні;
- дослідити ставлення молоді до евтаназії;
- аналіз та рекомендації громадської думки щодо евтаназії: біоетична призма.

Об'єктом дослідження є поняття евтаназії в Україні.

Предметом дослідження є вивчення громадської думки щодо евтаназії.

Методи дослідження: використання емпіричних методів - опису, анкетування; теоретичних - бібліосемантичного методу дослідження, методу аналізу та синтезу, узагальнення.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. Теоретичні основи евтаназії.....	5
1.1 Традиційні поняття про евтаназію.....	5
1.2 Біоетичні уявлення та правові аспекти евтаназії.....	7
1.3 Питання легалізації евтаназії в Україні.....	9
Розділ 2. Методологія дослідження вивчення громадської обізнаності з питань евтаназії.....	12
2.1 Вивчення громадської думки щодо евтаназії в Україні: результати анкетування молоді міста Суми.....	12
2.2. Аналіз громадської думки щодо евтаназії: біоетичні проблеми.....	17
Висновки.....	20
Список використаних джерел.....	21
Додатки.....	23

Вступ

Актуальність. На сьогоднішній день тема евтаназії є досить актуальним, гострим та обговорюваним питанням. Евтаназія широко поширена та легалізована в багатьох країнах світу. В Україні активні обговорення щодо дозволу евтаназії не ведуться, більше розглядається паліативна допомога - для пацієнтів з обмеженим прогнозом на життя.

Звичайні громадяни не всі замислюються над цією проблемою. Але громадська думка є дуже важливою, бо вона складає фундамент соціального управління та економічних, релігійних, політичних процесів, які є в суспільстві.

Дослідженням проблеми евтаназії в Україні займалися такі вчені М.Ю.Азаров, Л.П.Брич, Б.М.Головкіна, С.В.Гринчак, В.К.Грищук, В.В.Колоскова, М.І.Мельник, А.Л.Менько, О.О.Мислива. Також, Губенко Г.В., Табачковський В.Г., Сенюта І.Я., Вековшина С.В., Кулініченко В.Л., Сидоренко Л.І. та інші.

На формування громадської думки на всіх етапах історичного розвитку впливали такі соціальні інститути як релігія, родина, наука, звичаї, традиції, які панували в суспільстві.

Однією з причин недостатнього сприйняття евтаназії як проблеми, є низький рівень біоетичної свідомості громадян. Наразі вплив громадської думки щодо розвитку системи паліативної допомоги не є суттєвим, так як інфраструктура є недорозвиненою і має як медичні, так і фінансові проблеми. Евтаназія виступає табуваною темою в суспільстві. Зміни заборонених проблем щодо евтаназії допоможе паліативній допомозі стати її альтернативою.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕВТАНАЗІЇ

1.1. Короткий дискурс про евтаназію

Термін евтаназія означає легка смерть. Вперше його запропонував у 16 столітті Ф.Бекон- англійський філософ, політик, громадський діяч. Він складається з двох грецьких слів: “eu” – «добре», “thanatos” – «смерть», тобто спокійна і легка смерть без мук і страждань [1].

Евтаназія відноситься до гостро обговорюваних проблем медичними працівниками, психологами, філософами, біоетиками, бо піднімає такі питання як: чи є життя найбільшою цінністю, де межа між життям і смертю, чи завжди збережене життя буде на користь людині тощо.

Так, на думку українських дослідників М.Чорнобрового, Р.Стефанчука та С.Лозінської, евтаназією слід вважати свідомо та умисно вчинені діяння медичного працівника, які спрямовані на припинення нестерпних фізичних чи психічних страждань пацієнта та здійснюються за неодноразовим та однозначним проханням пацієнта чи його законного представника, які є повністю, об'єктивно та своєчасно інформовані про наслідки такого втручання, з метою припинення цих страждань, що має результатом смерть пацієнта [2].

Тему евтаназії досліджували і присвячували свої праці Д.Бондаренко, С.Бородін, Т.Вергелес, В.Ворона, В.Глушков, Т.Гардашук, Т.Мишаткіна, Р.Майданик, К.Москаленко, В.Грищук, В.Куц, І.Тупельняк, Я.Триньова (матеріали круглого столу з міжнародною участю, м.Київ, 18 грудня 2018 року) [3]. Також, Губенко Г.В., Табачковський В.Г., Сенюта І.Я., Вековшина С.В., Кулініченко В.Л., Сидоренко Л.І. та інші.

Евтаназія може бути пасивною (“метод відкладеного шприца”), тобто припиняється підтримка життєдіяльності людини і згодом настає природна смерть і активною (“метод наповненого шприца”) введення спеціальних препаратів, які прискорюють настання легкої та безболісної смерті. Так, деякі вчені поділяють активну евтаназію ще на три види:

1) вбивство зі співчуття до пацієнта (здійснюється без урахування думки хворого, як правило, коли він не може висловити своєї згоди, перебуває в коматозному стані);

2) умертвіння пацієнта на його прохання;

3) самогубство за допомогою лікаря (лікар дає смертельний засіб у руки хворого) [4, с.10].

Також евтаназію можна поділити на добровільну (коли сам пацієнт дає згоду на умертвіння) та не добровільну (коли хтось з рідних або близьких приймає рішення щодо евтаназії, вони передбачають, що хворий сам би хотів так розпорядитися, але не має змогу, адже знаходиться в непритомному стані або не може висловити прохання через біль).

Лікар та біоетик Дж. Ландберг вважає, що треба виділяти шість груп евтаназії:

1) пасивну – коли лікар утримується від застосування медичних заходів, направлених на продовження життя смертельно хворого пацієнта, який при свідомості;

2) напівпасивну – лікар припиняє штучне харчування пацієнта, який знаходиться у вегетативному стані;

3) напівактивну – коли відключається апарат штучного дихання, який підтримує життя пацієнта;

4) непередбачену – у випадку, коли застосування препаратів, які призначені для знеболення (паліативна допомога), пришвидшує настання смерті;

5) суїцидальну – лікар надає пацієнту смертельну дозу отрути, якою хворий може скористатися, якщо вирішить піти з життя;

6) активну – лікар умисно робить пацієнту смертельну ін'єкцію [5, с.27].

Покращення різних сфер медицини дозволяє боротися та підтримувати життя на достатньому рівні серед людей старшого віку, проте проблема евтаназії є досить актуальною, так як існують люди, які хочуть перервати життя. Дослідження, проведене у Нідерландах у 1990 році показує, що пацієнти просили евтаназії з таких причин: втрата відчуття власної гідності — 57% випадків, медичні симптоми — 46%, недостойне помирання — 46%, залежність від оточення — 33%, втома від життя — 23% [6].

Автор сучасної української літератури Юрій Андрухович запитав письменника та нейрохірурга Генрі Марша про питання права на гідну смерть – евтаназію. Незважаючи на свої релігійні погляди, автор вважає, що право на евтаназію є правильним рішенням. А Генрі Марш, як людина нерелігійна, підтримує думку, що віра не обов'язково має бути проти цього. «Очевидно, що багато релігійних людей є проти евтаназії – і це нормально, але чи мають вони говорити нерелігійним людям, як їм

чинити? І з цим не посперечаєшся. Якщо мені сказати, що Бог проти евтаназії, я відповім, що не вірю в Бога», – каже Генрі Марш [7].

Евтаназія - досить складна тема, з приводу якої у кожного існує своя думка, певні переконання. І розглядати її варто не тільки з медичної точки зору (види евтаназії, активну чи пасивну, ставлення лікарів, пацієнтів, третіх осіб), а й враховувати інші аспекти, щоб зрозуміти всю суть цього питання.

1.2 Біоетичні уявлення та правові аспекти

Евтаназія є комплексним питанням та містить в собі аспекти: біоетичні, медичні, соціальні, економічні, правові, психологічні та ін.

Біоетичні аспекти евтаназії стосуються визначення життя як внутрішньої, справжньої, найвищої цінності (intrinsic value), яка слугує «золотим стандартом етики» і якій підпорядковані всі інші цінності [8].

Особливістю людського існування, яке відрізняється від існування всього живого, є дві фундаментальні категорії – сенс життя і ставлення до смерті [9]. При чому ставлення до смерті різнилося завжди - хтось повністю сприймає її як природній біологічний процес, а хтось з почуттям страху.

Ставлення до смерті поступово змінилося, коли почали впроваджувати нові інформаційні технології, адже за допомогою них, життя можна підтримувати на достатньому рівні. І це є великим плюсом для тих, хто має невиліковні хвороби, бо паліативна і хоспісна допомога стали основними для цієї категорії людей. Право на смерть в контексті сучасної біоетики постає як захист і збереження гідності та волевиявлення автономної особистості, які з етичного погляду не менш важливі, ніж психофізіологічний аналіз причин смерті [10, с.167].

Паліативна допомога надається на термінальній стадії життя незалежно від віку та соціальних груп. Є люди, які б хотіли пришвидшити кончину і вони повинні мати право на це. В Україні паліативна медицина є альтернативою евтаназії, бо дозволяє полегшити симптоми людям, які стоять на порозі смерті. Евтаназія є часто засудженою як не гуманне ставлення, вбивство, хоча є простішою та економічно вигіднішою.

У США Дж. Кеворкян, якого прозвали «Лікар Смерть» у 1956 р. обґрунтував доцільність запровадження евтаназії. У 1989 р. він сконструював так звану машину самогубства («мерсітрон» (англ. “mercitron”, від “mercy” – «милосердя»)), що подає смертельну дозу анальгетиків та токсичних препаратів у кров хворого, для пацієнтів, які не здатні заподіяти собі смерть іншими способами, за допомогою якої посприяв смерті більш ніж 120 осіб. У грудні 2000 р. група лікарів заявила, що Дж. Кеворкян застосовував її навіть тоді, коли не йшлося про смертельні захворювання. Згідно з цим висновком 75% пацієнтів, яким «Лікар Смерть» забезпечив легку смерть, були пацієнтами, що не були невиліковними, а 5% людей взагалі не були хворими [11].

Проблема евтаназії з етичної точки зору має самий тісний зв'язок з найважливішим етичним принципом, орієнтованим на обов'язок — «не вбивати». Цей принцип може виявитися в конфлікті з етичними принципами, орієнтованими на наслідок — добродіяння, ненанесення шкоди, поважання автономії, правдивості, вірності. Основним етичним конфліктом є розробка тактики ведення хворого, що перебуває в критичному або термінальному стані, однак (відповідно до юридичного визначення смерті) усе ще залишається живим. Така ситуація вимагає проведення етичного поділу між категоріями «вбивства» та «дозволу вмерти»; між відмовою від підтримувального лікування та його припиненням; між прямим та непрямим припиненням життя; між звичайними та незвичайними варіантами лікування [12, с.245].

Так, у Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» в ч. 3 ст. 52 вказано, що медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань. Такі дії за кримінальним кодексом України кваліфікуються як умисне вбивство (без пом'якшуючих та обтяжуючих обставин) за ч. 1 ст. 115 КК України. У той же час в ст. 43 ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» передбачено, що, якщо пацієнт відмовляється від лікування, лікар має право взяти від нього письмове підтвердження, а при неможливості його одержання – засвідчити відмову відповідним актом у присутності свідків. Якщо відсутність згоди може призвести до тяжких для пацієнта наслідків, лікар зобов'язаний йому це пояснити. Аналогічне застереження знаходиться і в «клятві Гіппократа», але офіційно прийнятої «клятви Гіппократа» в законодавстві України немає. На сьогодні існує Указ

Президента України «Про клятву лікаря», в якій ні слова не сказано про евтаназію [13]. Заборона задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя передбачена ч. 4 ст. 281 ЦКУ. Одночасно за ч.ч. 4, 5 ст. 284 ЦКУ повнолітня дієздатна фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій і може керувати ними, має право відмовитися від лікування, а спираючись на вищенаведену аргументацію, визнання цього права є першим кроком у визнанні права на пасивну евтаназію. Активні заходи щодо підтримання життя хворого припиняються в тому випадку, коли стан людини визначається як незворотна смерть (п. 2 ст. 52 Основ законодавства про охорону здоров'я України). Дані положення містять опосередковану заборону пасивної евтаназії, а п. 8 безпосередньо забороняє й активну евтаназію, що визначається як «навмисне прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань» [14].

Евтаназія - одне з найбільш дискусійних питань сучасності [15], яке розглядається вченими з правової, моральної, медичної, біоетичної та ін. сторін. Також піднімає важливу проблему цінності життя і смерті, право людини на гідну смерть, підтримку тяжкохворих, торкається питань щодо узаконення цієї процедури.

1.3 Питання легалізації евтаназії в Україні

Нідерланди - перша країна, де було легалізовано евтаназію. Згодом до неї приєдналися Бельгія, Люксембург, Колумбія, Канада, Іспанія, Нова Зеландія, Швейцарія. Законом Королівства Нідерландів «Про припинення життя за бажанням чи допомогу в самогубстві» закріплено право на здійснення асистованого суїциду та евтаназії. Відповідно до цього закону самостійно розпоряджатися завершенням свого життя мають право особи, які досягли 16 років. У віці від 12 до 16 років на це потрібна згода, в тому числі батьків. Схвалення рішення щодо застосування евтаназії приймається за колегіальним рішенням з урахуванням думки інших лікарів [16]. Бельгія, країна, яка за прикладом Нідерландів прийняла закон, що легалізував евтаназію на території цієї держави, ще в 2002 р. Відповідно до закону Бельгії «Про евтаназію» її може провести виключно лікар, який тривалий час веде нагляд за невиліковно хворим. Пацієнтами можуть бути тільки громадяни Бельгії, які постійно проживають в країні. Для уникнення зловживань, пов'язаних з проведенням асистованої смерті, в

державі створена спеціальна комісія, яка розглядає всі випадки та уповноважена встановлювати, що медичні працівники не порушували законодавство. У 2014 році Король Бельгії підписав законопроект, який дозволяє дитячу евтаназію. У 2016 році був зафіксований перший випадок застосування евтаназії до неповнолітнього [17].

У Швейцарії наразі існують спеціальні капсули для евтаназії, які активувати пацієнт може сам. Вони наповнюються азотом, знижуючи концентрацію кисню. Цю капсулу можна доставити в будь-яке місце. Іноземцям, у країні яких евтаназія не є легальною, можна відвідати Швейцарію та здійснити цю процедуру [18].

Пасивна евтаназія дозволена у таких країнах як Португалія, Швеція, Франція, Великобританія, Німеччина, Греція, Аргентина, Австрія та ін. Про евтаназію говорять не тільки лікарі, але й філософи, політики, юристи. У зарубіжних країнах ставлення щодо умертвіння різняться, у більш розвинених - є такий вибір і право на смерть.

Людське життя має найвищу цінність, а право на життя є найважливішим з усіх особистих прав, прописаних в Конституції України. Разом з тим, на сьогодні ми спостерігаємо досить парадоксальну картину: цінність життя людини, як особистого немайнового блага зростає, що призвело до міжнародного та національного правового закріплення норм, які забезпечують всебічний захист життя, в той самий час коли життя окремої людини день за днем знецінюється [19]. Прикладом цього є обговорення права на смерть та проблеми евтаназії.

В Україні будь-яка форма евтаназії не є дозволеною. Стаття 52 Основ законодавства про охорону здоров'я України передбачає, що медичні працівники зобов'язані надавати допомогу у повному обсязі хворому, який знаходиться у критичному для життя стані. Крім того, п. 2 ст. 52 забороняє пасивну евтаназію, а п.3 ст.52 забороняє й активну евтаназію, де зазначається, що медичним працівникам «забороняється здійснення евтаназії – навмисного прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань» [20]. Є досить поширена паліативна допомога - надається людям, які знаходяться на термінальній стадії життя незалежно від віку і соціальних груп. Є такі, які б хотіли пришвидшити кончину і вони повинні мати право на це. Тому евтаназія є досить важливою, хоча часто засуджуваною як не гуманне відношення, вбивство. Але економічно це набагато простіше і вигідніше.

Евтаназія є важким кроком не тільки для пацієнтів, але й для лікарів, які її здійснюють. Але проблеми є не тільки з психологічної точки зору, але і

з правової, адже дозвіл на недобровільне та добровільне самогубство може призвести до купи медичних злочинів, надавши лікарям право самим вирішувати долю пацієнтів.

Дослідження, проведене у 2012 році, показує, що 32% смертей під час надання допомоги у Бельгії здійснюються без запиту, а 47% смертей під час надання допомоги не реєструються у Фландрії у Бельгії. Інше недавнє дослідження показало, що медсестри регулярно присипляють своїх пацієнтів у Бельгії, хоча закони це забороняють. З моменту легалізації евтаназії у 2002 році не було жодної спроби судового переслідування за порушення закону про евтаназію. На додаток до цього дослідження показує, що у 2012 році у Бельгії кількість смертей, яким було надано допомогу, збільшилась на 25% [21].

Наразі паліативна і хоспісна допомога є найкращим варіантом для підтримання життєдіяльності тяжкохворих людей, які знаходяться на термінальній стадії життя. "Паліативна допомога – це не просто знеболення, а повноцінний вид медичної допомоги, який включає спостереження за пацієнтом, турботу про його психологічний стан, правильне харчування, необхідні аналізи та обстеження, реабілітацію, – пояснюють у НСЗУ. У 2021 році **733** медичні заклади підписали з Національною службою здоров'я України договори про надання паліативної допомоги. Зокрема **606** закладів надають таку допомогу стаціонарно, ще **486** – мають мобільні бригади, які виїжджають до пацієнтів додому [22]. Паліативну допомогу пацієнт може отримати як вдома, викликавши бригаду, так і перебуваючи в стаціонарі.

Хоспісна допомога надається в хоспісах - спеціальних закладах охорони здоров'я, у яких працюють фахівці, що мають спеціальну підготовку, надають паліативну допомогу хворим, психологічну, консультативну підтримку. В Україні існує наказ "Про організацію паліативної та хоспісної допомоги", де в загальних положеннях написано про завдання, діяльність, структуру, умови надання допомоги [23].

Боротьба за життя завжди була і буде найгуманнішим та найважливішим принципом медицини. А цінність людського життя спонукає боротись за нього, навіть всупереч об'єктивним медичним законам і в найбезнадійніших ситуаціях. Вважаємо, розвиток паліативної допомоги, полегшення болю як самих пацієнтів, так і страждань членів їх сімей, є сьогодні пріоритетним напрямком України. В державі

повинна розвиватися паліативна медицина, яка не лікує, а полегшує страждання [24].

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИВЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ОБІЗНАНОСТІ З ПИТАНЬ ЕВТАНАЗІЇ

2.1 Вивчення громадської думки щодо евтаназії в Україні: результати анкетування молоді Сумської області

Громадська думка формувалася щодо питань цінностей життя та права гідної смерті на фоні великих втрат під час Другої світової війни, Голокосту, голодоморів, де втрати були суттєвими і несли для людей великі моральні потрясіння, змушували цінити своє життя і не дозволяти нікому втручатися в його перебіг. Важливою є думка не тільки пацієнтів про евтаназію, але й лікарів, бо на них лягає велика відповідальність. Деякі вважають це прямим вбивством, інші - позбавленням від жахливих мук та болю. Напевно, і зараз під час війни ні в кого навіть думки не буде про навмисне позбавлення життя, адже скільки героїв віддають своє не просто так, а заради того, щоб в країні панувала свобода, мир і добробут.

Упродовж останніх років медицина зробила значні кроки вперед у підтримці здоров'я людей в економічно-розвинених країнах, змінюючи думки пацієнтів як вони хочуть жити чи не хочуть жити.

Дослідження громадської думки щодо евтаназії здійснювалося методом анкетування і проводилося серед молоді Сумської області.

Мета анкетування: підняти “на поверхню” табуйовані теми про смерть, паліативну допомогу, якість життя, евтаназію.

Взяло участь в опитуванні 60 респондентів та респонденток.

Анкета починається зі вступної частини, а саме звернення до респондента.

Вона складається з двадцяти чотирьох питань, які мають одну відповідь, кілька відповідей або є відкритими, відповідь потрібно надати самостійно.

Анкета мала назву “Евтаназія” та була розміщена у Телеграм каналі СумДУ МІ і серед студентства (Інстаграм,Фейсбук тощо).

Анкетування було проведене у січні 2022 в рамках курсу «Біоетичні аспекти громадського здоров'я». Наукова керівниця Губенко Г.В. Менторами дослідження виступили студентство ГР-001 громадського здоров'я медичного інституту СумДУ, а саме Білошапка Є.А , Жеребило Є.А., Супрун В.С.

Бланк анкети розміщений в додатку А.

Після проведення дослідження були отримані такі результати:

90-95% опитаних розуміють поняття “евтаназія”. Майже кожен з учасників/учасниць зміг/змогла коротко передати сенс. Досліджуючи де саме респонденти стикалися з поняттям евтаназії, було поставлене наступне питання: “ Як часто Ви стикалися зі згадкою про евтаназію у соціальних мережах, статтях, фільмах або друкованих виданнях?” 76,7% відповіли, що стикалися час від часу, 18,3% - ніколи, 1,6% - щодня [Рис.2.1.1]

Рисунок 2.1.1

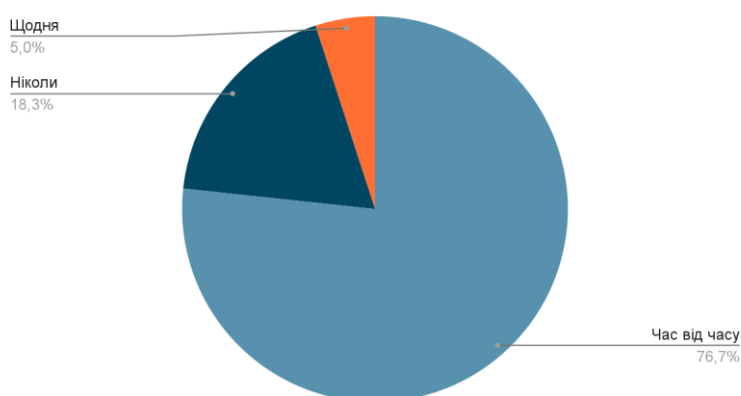
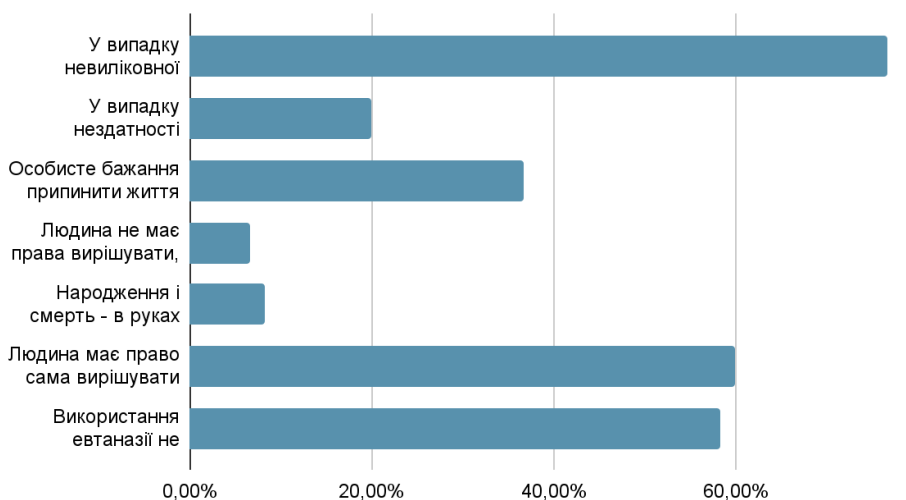

Рис.2.1.1. Як часто Ви стикалися зі згадкою про евтаназію у соціальних мережах, статтях, фільмах або друкованих виданнях?

Наступним блоком наших роздумів було право на життя і на гідну смерть. Отже, на питання “В яких випадках людина повинна мати право вирішувати, як їй померти?” були такі відповіді: 76,7% - обрали відповідь у разі невиліковної хвороби, 60%- людина має право сама вирішувати свою долю, включаючи рішення про евтаназію; релігії не повинні втручатися у це питання, 58,3% - використання евтаназії не суперечить моралі, а, реалізує право людини на вибір, 36,7% - особисте бажання припинити життя, 20% - у випадку нездатності забезпечити належну якість життя, 8,3% - народження і смерть - в руках Божих і люди не мають права вирішувати долю тяжкохворої людини, хоч би які страждання вона відчувала, 6,7% - людина не має права вирішувати, як їй померти, бо це руйнує ustaleni моральні цінності [Рис.2.1.2]

Рисунок 2.1.2

Рис.2.1.2 “У яких випадках людина повинна мати право вирішувати, як їй померти?”

Торкаючись проблеми легалізації евтаназії, виникає питання не в юридичному плані (як її зробити законною і т.д.), а з медичної сторони. Адже всі люди є абсолютно різними, навмисно порушувати закон можуть незалежно від віку, статі, освіченості, заможності, професії тощо. Є припущення, що право на евтаназію може породити низку нових проблем. Виходячи з цього, наступним питання було: “Назвіть можливі способи зловживання правом на евтаназію?” проаналізувавши відповіді респондентів можна сказати, що 73% відповідей - це корумпованість лікарів, відчуття безнаказаності; 17% - проведення недобровільної евтаназії задля наживи, трансплантації органів, заволодіння майном; 5% - люди, які хочуть вчинити самогубство; 5% - втручання інших людей, які хочуть досягти певних цілей шляхом вбивства певної особи.

Евтаназія легалізована в багатьох країнах світу, а в Україні є забороненою законом. На даний час активні дискусії щодо цієї теми не проводяться. Виникає питання “Чи потрібна легалізація евтаназії?” 71,7% - вважають, що так, потрібна, 15% - важко відповісти, 13,3% - надали відповідь “ні” [Рис.2.1.3].

Рисунок 2.1.3

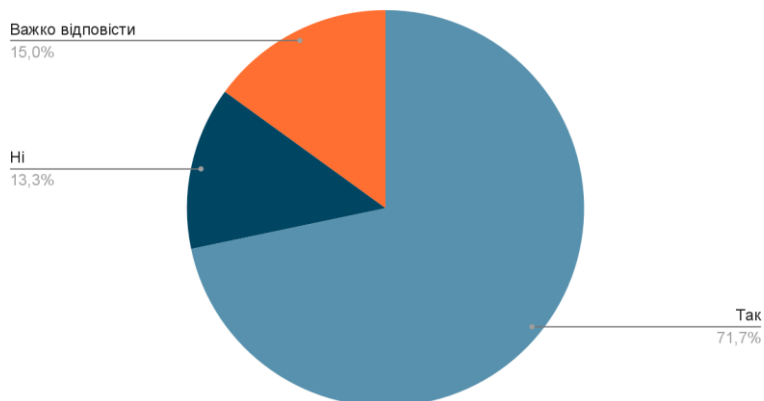

Рис.2.1.3 “Чи потрібна легалізація евтаназії?”

Паліативна і хоспісна допомога наразі стають єдиним шляхом для полегшення страждань людей, які знаходяться на термінальній стадії життя. Економічно це дуже затратно, адже використання коштів розподіляється як на створення спеціальних закладів охорони здоров'я (хоспісів), оплату праці кваліфікованих кадрів, придбання спеціальних препаратів, які підтримують життєдіяльність організму тощо.

“ В умовах відсутності інфраструктури паліативної допомоги в Україні та низкою медичних і фінансових проблем, чи може евтаназія допомогти впоратися зі стражданнями та забезпечити мир для пацієнтів, які часто не можуть отримати навіть базове знеболення?” 76,7% - відповідей “так”, 23,3% - відповідей “ні”[Рис.2.1.4].

Рисунок 2.1.4

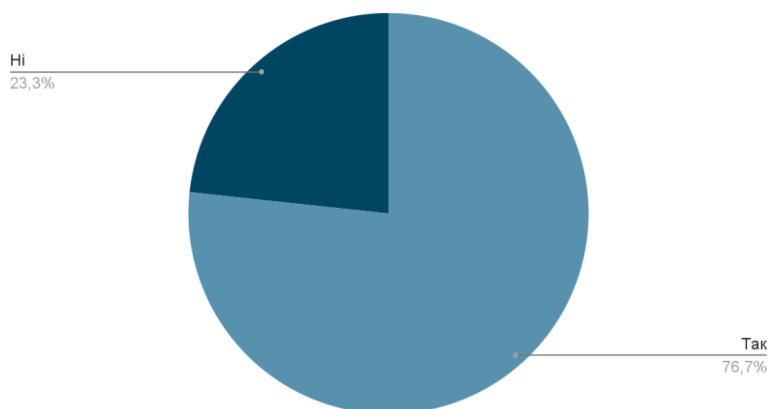

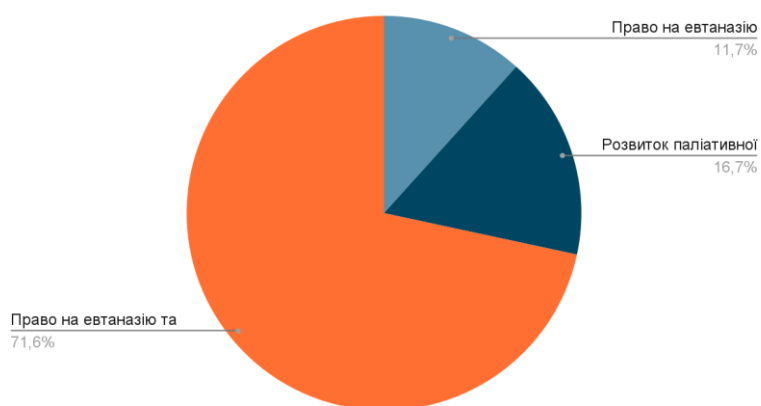
Рис.2.1.4 “ В умовах відсутності інфраструктури паліативної допомоги в Україні та низкою медичних і фінансових проблем, чи може евтаназія

допомогти впоратися зі стражданнями та забезпечити мир для пацієнтів, які часто не можуть отримати навіть базове знеболення?”

Паліативна допомога та евтаназія два різних поняття, які порівняти не можна. Паліативна допомога ґрунтується на підтримці життя до настання смерті і вважається гуманною, адже не було порушено етичний принцип “не вбивай”. В той час як евтаназія допомагає позбутися страждань відразу легко і безболісно, але є часто засудженою та вважається самогубством, яке є забороненим як законом, так і релігією. “На рівні розробки політики чи потрібно законодавчо врегулювати право на евтаназію? Чи все ж таки пріоритетом повинні стати питання доступності та розвиненості медичних та соціальних послуг для людей на паліативному лікуванні?”. Право на евтаназію - 11,7% , розвиток паліативної допомоги-16,7%, право на евтаназію та розвиток паліативної допомоги - 71,6% [Рис. 2.1.5].

Рисунок 2.1.5

Рис.2.1.5 “На рівні розробки політики чи потрібно законодавчо врегулювати право на евтаназію? Чи все ж таки пріоритетом повинні стати питання доступності та розвиненості медичних та соціальних послуг для людей на паліативному лікуванні?”

В анкеті взяли участь 75% жінок і 25% чоловіків.

95% - це молодь 20-29 років, інші 3% - молодь з 18 до 20 років, і 2% - 30+.

Місце проживання на сьогодні (область, місто, село): 60% - місто Суми, 30% - Сумська область і Сумський район, 10% - ті, які знаходяться за кордоном або в інших містах України.

Назвіть місце вашого народження : 70% - місто Суми, 20% - Сумська область і Сумський район, 10% - інші міста України.

Отже, ми вважаємо, що дослідження громадської думки, а саме молоді Сумської області піднімає табуйовану тему евтаназії та звертає увагу на важливість розуміння, обговорення феномену евтаназії через дискусії, суспільний діалог. Дозволить у майбутньому усвідомити актуальність питання евтаназії та можливість легалізувати евтаназію в Україні.

2.2 Аналіз громадської думки щодо евтаназії: біоетичні проблеми

Громадська думка - це сукупність роздумів та відповідей на запити сучасності [25]. Громадська думка формується не лише на підставі життєвого досвіду, але може складатися під цілеспрямованою дією на населення різних організацій, установ, політичних партій. Значення громадської думки визначається соціальною структурою держави, рівнем розвитку економіки, політичної і загальної культури населення. Громадська думка є ефективним інструментом проведення соціальної політики. При формуванні громадської думки необхідно враховувати інтереси як суспільства в цілому, так і інтереси окремих класів, соціальних, демографічних груп, трудових колективів і окремих осіб [26].

Німецький мислитель Г.В.Ф.Гегель розумів суть громадської думки, як загальну волю. Він намагався проаналізувати моральні основи, бачив у ній не лише необґрунтовані, безмістовні судження, але й істину. Гегель вважав, що громадська думка в усі часи була великою силою, бо її суб'єктом був народ, а не монарх [27].

Громадська думка містить як щось приховане, так і явне. Людське життя є найвищою цінністю і однією з біоетичних проблем. Зі стрімким розвитком медицини основним її завданням стала підтримка життя хворих пацієнтів. Для цього в Україні були створені хоспіси, паліативна допомога, які дозволяють підтримувати життєдіяльність, полегшувати страждання до настання природної смерті.

Але ж для швидшого настання безболісної кончини проводять процедуру евтаназії, яка вважається незаконною та не гуманною. З релігійної точки зору, християнська церква не підтримує ідею самогубства як від власних рук, так від рук сторонньої людини. На основі цього громадська думка щодо цієї проблеми так і склалася. Тобто, життя є найвищою цінністю і його може забрати тільки той, хто його дав.

Громадська думка саме щодо евтаназії різниться, адже це залежить від країни(у якій вона легалізована чи ні), релігії, звичаїв, традицій, певних переконань. Проблема евтаназії є досить актуальним та гострим питанням, тому вираження суспільно свідомої думки щодо цієї теми стане фундаментом для запровадження нових заходів у майбутньому.

Після проведення дослідження щодо визначення обізнаності молоді міста Суми з питань евтаназії, стало зрозуміло, як саме люди ставляться до цього, підтримують чи ні, чи вважають тему евтаназії табуованою, звідки знають інформацію, чи потрібно взагалі говорити на тему смерті і де такі обговорення повинні відбуватися.

Розглядаючи біоетичні аспекти евтаназії, на відкрите питання “Чи вважаєте Ви, що питання, пов’язані зі смертю зокрема з евтаназією в Україні, сильно табуовані? Чому? Як це можливо змінити?” Більше 40% респондентів відповідають, що дійсно питання евтаназії є табуовані в Україні, бо більшість вважає, що це саме вплив релігійних переконань, рахування вбивством. 35% вагаються, або не знають інформації щодо цього питання, інші 25% - не вважають тему евтаназії табуованою.

А ось щодо неприпустимості заходів евтаназії на питання “У яких випадках, на Вашу думку, проведення евтаназії недопустиме?”, 95% респондентів називають такі випадки: небажання людини, якщо людина має шанс на життя, морально і психічно здорова, коли цей вибір обдуманий і не спонтанний, інші 5% - відповіли, що у всіх випадках проведення евтаназії недопустиме.

Громадська думка є важливою, вона відображає масову свідомість суспільства. І ось такі складові якості життя як екологія, соціальне середовище, освіта, безпека є не на високому рівні в українському суспільстві. Тому на наступне питання, що “в Україні громадська думка більше сфокусована на тривалості життя, ніж на його якості” 76,7% респондентів та респонденток відповіли, що погоджуються, а 23,3% - не погоджуються.

В умовах відсутності достатнього володіння інформацією про якість життя, індекс якості життя та смерті на відкрите питання: “Як допомогти дорослим в родині пояснити тему смерті дітям, де взяти інформацію, щоб розібратись самим?” 60 % - відповіли, що це повинна бути література, яку можна знайти в інтернеті в правдивих джерел, без фейків, або книжки, 20 % - вважають, що про це повинні розповідати лікарі, психологи та озвучувати тему смерті в школах, 10% - думають, що батьки повинні самі

розповісти про це дітям, 10%- не надали відповіді або не знають. А на питання “В яких соціальних інститутах має взагалі проходити передача знань про смерть?” 71,7% - обрали варіант родина, 51,6% - обрали варіант школа, 70% - університет, 31,7% - церква, в усіх - 1,7%.

Отже, громадська думка щодо евтаназії нерозривно пов’язана з біоетичними поняттями цінності життя, проблеми гідної смерті. Для подальшого розкриття явища, аналіз результатів нашого анкетування показав, що потрібна біоетична свідомість, що дає правильне сприйняття інформації щодо цього процесу.

Висновки

1. Отже, в наш час питання евтаназії є досить актуальним і складним.

Опитування показало, що респонденти розуміють таке поняття як евтаназія досить лінійно. Майже кожен з учасників/учасниць зміг/змогла коротко відповісти, але не кожен зміг уточнити свою відповідь.

2. Евтаназія піднімає важливу проблему цінності людського життя і права на гідну смерть, в Україні є забороненою законом.

3. Більша половина, а це 71,7% вважають, що евтаназію потрібно легалізувати. 71,6% рахують, що в країні повинна бути і евтаназія, і добре розвинена інфраструктура паліативної допомоги.

4. Громадська думка є дуже важливою, адже з її допомогою будуються сильні демократичні держави. В анкеті були питання щодо громадської думки, які торкалися якості життя, складових якості життя, індексу якості смерті та на чому він ґрунтується. Так, згідно проведеного дослідження 76,7% вважають, що в Україні громадська думка більше сфокусована на тривалості, ніж на якості життя.

5. Дослідження громадської думки піднімає табуовану тему евтаназії та звертає увагу на важливість розуміння, обговорення феномену евтаназії. Аналіз результатів анкетування підтвердив необхідність громадської свідомості щодо біоетичних аспектів евтаназії.

Список використаної літератури:

1. Шевченко О.М., Мельничук В.В. Соціально-філософські аспекти евтаназії в Україні. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2020. С.130-134.
2. Чорнобровий М.П. Евтаназія: філософсько-правовий підхід. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. URL: www.univ.km.ua/visnyk/693.pdf (дата звернення 13.03.2023)
3. Біоетичні аспекти правового регулювання ейтаназії та суміжних з нею явищ в Україні: матеріали круглого столу з міжнародною участю, м. Київ, 18 грудня 2018 року / за редакцією Я.О. Триньової. – Київ, 2018. - 105 с.
4. Знаков В. В. Понимание экзистенциального выбора: жизнь в страданиях или эвтаназия / Знаков В. В. // Вопросы психологии: науч. журн.; учредитель Рос. Акад. образования. – 2005. – № 6. – С. 3–12.
5. Schanker D. Of Suicide Mashines, Euthanasia Legislation, and the Health Care Criminal The Right to Die. – P. 69. – Note 27.
6. Гуменна І. Евтаназія як суспільно-етична проблема в сучасному світі. *Студентський науковий вісник*. — 2012. — №30. URL: <https://cutt.ly/4wrOj3eF> (дата звернення 18.03.2023)
7. Я хочу мати вибір, як померти. Генрі Марш про медицину, хворобу і право на евтаназію. URL: <https://cutt.ly/Jwro2G8D> (дата звернення 19.03.2023)
8. Jamieson D. Ethics and the Environment: An Introduction. – Cambridge University Press, 2008. – 221 с.
9. Основи біоетики та біобезпеки: навчальний посібник / С. В. Білоконь – Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2017. – 155 с.
10. Губенко Г. В. Проблеми евтаназії в біоетичному контексті // Філософські науки: зб. наук. пр. / МОН України. – Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2008. – С. 164–169.
11. Данко Д.В., Данко В.Й., Рогач І.М. Евтаназія та біоетика : окремі медичні та правові аспекти співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2019. URL: <https://cutt.ly/qwrDbXBp> (дата звернення 22.03.2023)
12. Біоетика : підручник / Е. Згречча, А. Дж. Спаньйоло, М. Л. ді П'єтро та ін. ; переклад з італійської В. Й. Шовкун. – Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2007. – 672 с.
13. Черевко К.О. Щодо питання евтаназії в Україні. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності № 4 (58) 2016*. С.159-165.

14. Трушкіна А. Право на евтаназію: конституційно- правовий аспект. URL: <https://cutt.ly/uwro59MR> (дата звернення 25.03.2023)
15. Проблеми легалізації евтаназії. URL: <https://cutt.ly/TwrOzmBy> (дата звернення 26.03.2023)
16. М'яловицька Н.А., Голопапа Д.І. Евтаназія: право на життя. *Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2013, випуск 23. Частина I. Том 1. С.122-124.*
17. Гуцал І.Ю. Питання легалізації евтаназії: іноземний досвід. "Інформація і право" № 4(23)/2017. С.128-133.
18. У Швейцарії схвалили використання капсул для евтаназії. URL: <https://cutt.ly/OwrXF0Ma> (дата звернення 29.03.2023)
19. Пунда О. О. Право на життя. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2003. № 2 (6). С. 58.*
20. Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19 листопада 1992 р. ВВР. 1993. № 4. Ст. 26
21. Arguments for and against assisted suicide and euthanasia. URL: <https://cutt.ly/OwrOxgay> (дата звернення 01.04.2023)
22. Барсукова О. Що таке паліативна допомога та як отримати її безоплатно. *Пояснення НСЗУ.* URL: <https://life.pravda.com.ua/health/2021/10/7/246149/> (дата звернення 02.04.2023)
23. Про організацію паліативної та хоспісної допомоги. Наказ від 31.10.2011 № 733. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0733282-11#Text> (дата звернення 03.04.2023)
24. Перспективи легалізації евтаназії в Україні / Г. В. Анікіна // Форум права. - 2009. - № 3. - С. 25-34.
25. Чукут С.А. Сутність і роль громадської думки в процесах державотворення. URL: <https://cutt.ly/EwrOx1T2> (дата звернення 07.04.2023)
26. Руженко Л.М. Громадська думка як чинник розвитку держави. *Національний університет «Одеська юридична академія».* С.250-252.
27. Стефанчук У. Зміст поняття "Громадська думка" : основні підходи до визначення та розуміння. URL: <https://cutt.ly/QwrOcp5O> (дата звернення 09.04.2023)

Анкета “Евтаназія”

Добрий день! Шановні учасник/учасниця опитування, просимо Вас відповісти на представлені нижче питання. Ваші відповіді допоможуть зрозуміти рівень обізнаності щодо питання евтаназії серед молоді Сумської області. Опитування має анонімний характер, і отримані дані будуть використані тільки в узагальненому вигляді. Відповідаючи на кожне питання, вибирайте один варіант відповіді (якщо в формулюванні питання не вказано інше).

*Евтаназія — припинення життя людини у швидкий та безболісний спосіб. Її застосовують для людей, котрі мають невиліковне захворювання й більше не хочуть терпіти біль.

1. Як Ви розумієте сенс поняття "евтаназія"?

_____ (коротка відповідь) _____

2. Скажіть, будь ласка, як часто Ви стикалися зі згадкою про евтаназію у соціальних мережах, статтях, фільмах або друкованих виданнях?

щодня

час від часу

ніколи

інше

3. Чи вважаєте Ви, що питання, пов'язані зі смертю зокрема з евтаназією в Україні, сильно табуйовані? *Чому? *Як це можливо змінити?

_____ (розгорнута відповідь) _____

4. В яких випадках людина повинна мати право вирішувати, як їй померти?

У випадку невиліковної хвороби

У випадку нездатності забезпечити належну якість життя

Особисте бажання припинити життя

Людина не має права вирішувати, як їй померти, бо це руйнує усталені моральні цінності

Народження і смерть - в руках Божих і люди не мають права вирішувати долю тяжкохворої людини, хоч би які страждання вона відчувала

Людина має право сама вирішувати свою долю, включаючи рішення про евтаназію; релігії не повинні втручатися у це питання

Використання евтаназії не суперечить моралі, а, реалізує право людини на вибір

Інше

5. У яких випадках, на Вашу думку, проведення еутаназії недопустиме?

_____ (коротка відповідь) _____

6. Назвіть можливі способи зловживання правом на еутаназію?

_____ (розгорнута відповідь) _____

7. Якщо близький друг/подруга прийде до Вас поділитися своїми міркуваннями стосовно еутаназії через свою хворобу, які переваги та недоліки Ви назвете, щоб допомогти йому/їй прийняти зважене рішення?

_____ (розгорнута відповідь) _____

8. В Україні громадська думка більше сфокусована на тривалості життя, ніж на його якості. Чи Ви погоджуєтеся з цим твердженням?

Погоджуюсь

Не погоджуюсь

9. Які є складові якості життя?

Екологія

Соціальне середовище

Здоров'я/Система охорони здоров'я

Освіта/Система освіти

Безпека/ Криміногенне середовище

Культура, мистецтво, відпочинок / Активність населення у сфері культури, мистецтва, туризму

Економіка /Стан економіки / Добробут

Суспільно-політичне середовище

Громадянська активність/ Розвиток громадянського суспільства

Суспільне середовище

Усе вищезазначене

Інше

10. Що таке, на Вашу думку, індекс "якості смерті"?

_____ (розгорнута відповідь) _____

11. Індекс якості смерті ґрунтується:

переважно на рівні розвитку паліативної медицини – системи допомоги невиліковно хворим;

ставлення самого населення до понять старості, хвороби;

якість медичної допомоги і доступність державного фінансування паліативної допомоги;

наявність психологічної підтримки та їх родин;

використання опитування задоволення пацієнтів, опікунів, родичів, лікарів;

наявність якісної освіти працівників паліативної медицини;

медичні знання з паліативної допомоги

Усе вищезазначене

Інше

12. Чи потрібна легалізація евтаназії?

Так

Ні

13. В умовах відсутності інфраструктури паліативної допомоги в Україні та низкою медичних і фінансових проблем, чи може евтаназія допомогти впоратися зі стражданнями та забезпечити мир для пацієнтів, які часто не можуть отримати навіть базове знеболення?

Так, може

Ні, не може

14. На рівні розробки політики чи потрібно законодавчо врегулювати право на евтаназію? Чи все ж таки пріоритетом повинні стати питання доступності та розвиненості медичних та соціальних послуг для людей на паліативному лікуванні?

Право на евтаназію

Розвиток паліативної допомоги

Право на евтаназію та розвиток паліативної допомоги

15. Якою повинна бути роль лікаря у процесі прийняття рішень про евтаназію?

Забезпечення інформацією

Психологічний аналіз

Аналіз стану здоров'я

Лікар повинен переконати пацієнта відмовитись від евтаназії

16. Хто і як має відбирати людей, які проводять евтаназію?

(розгорнута відповідь) _____

17. В який спосіб має відбуватися навчання таких людей?

(коротка відповідь) _____

18. Чи є/були у Вашому ВНЗ предмет, що зачіпає, так чи інакше, явище евтаназії?

Так

Ні

Дисципліни немає, але ця тема обговорювалася з викладачем поза заняттями

Інше

19. Як допомогти дорослим в родині пояснити тему смерті дітям, де взяти інформацію, щоб розібратись самим?

_____ (розгорнута відповідь) _____

20. В яких соціальних інститутах має взагалі проходити передача знань про смерть?

Родина

Школа

Університет

Лікарня

Церква

Інше

21. Ваша стать

Жінка

Чоловік

22. Ваш вік

_____ (коротка відповідь) _____

23. Місце проживання на сьогодні (область, місто, село):

_____ (коротка відповідь) _____

24. Назвіть місце Вашого народження:

_____ (розгорнута відповідь) _____

Дякуємо за Ваші відповіді!